

Field : Islamic Sciences

Type : Review Article

Recieved: 26.09.2016 - *Accepted*: 23.11.2016

Ayakta İdrar Yapmakla İlgili Hadisler ve Yorumları Üzerine Bir Analiz ve Değerlendirme¹

Osman ORUÇHAN

Pamukkale Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, Denizli, TÜRKİYE

E-posta: ooruchan@pau.edu.tr

Öz

Hadisler, İslam dünyasında Kur'an'dan sonra ikinci sırada bilgi kaynağı olarak kabul edilmektedir. Onların, Müslümanların günlük dini yaşantısına etkisi büyüktür. Biz, bu makalemizde, Müslümanların günlük hayatını etkileyen, Hz. Peygamber'in ayakta ya da çömelerek idrar yaptığına dair hadisleri incelemeyi tercih ettik. Bu hadis gurubu üzerine yapılan yorumlar, Müslüman erkeklerin günlük ibadet hayatını etkilemektedir. İncelememize göre temel hadis kaynaklarında Hz. Peygamber'e dayandırılan üç gurup rivayet bulunmaktadır: Ayakta idrar yaptığına dair rivayetler, kendisine peygamberlik görevi verildikten sonra kesinlikle ayakta idrar yapmadığına dair rivayetler ve Hz. Peygamber'in ayakta idrar yapmayı yasakladığına dair rivayetler. Klasik hadis şerhlerinde, bu rivayetlerle temizlik arasında bağ kurulmuştur. Günümüzde ise bazı yorumcular bu hadis rivayetlerini yanlış yorumlayarak onları sağlıkla ilişkilendirmişlerdir. Bazı sağlık uzmanları ve haber kaynakları, tıbben doğru olmamasına rağmen ayakta idrar yapmanın erkek sağlığına zarar verdiği bilgisini yaymışlardır. Sonuç olarak, ayakta idrar yapmak dinde yasak olmadığı gibi sağlık açısından iddia edildiği gibi sakıncalı görünmemektedir.

Anahtar Kelimeler: Ayakta idrar yapmak, hadis, analiz ve değerlendirme, yorum

¹ Bu makale, 13-16 Ekim 2016 tarihlerinde Antalya'da düzenlenen Uluslararası Avrasya Spor, Eğitim ve Toplum Kongresi'nde bildiri olarak sunulmuştur.

An Analysis and Evaluation on Hadiths about Urinating Standing and Comments about it

Abstract

Hadiths are accepted as the second source of knowledge after Quran in Islamic world. It's influence on Muslims daily lives is very large. In this article, we preferred to study the hadiths about Prophet Muhammad's urinating standing up or sitting down. The comments on this group of hadiths affect Muslim men's daily lives. According to our study there are three stories on Prophet Muhammad in primary hadith books. Hadiths about him urinating standing up, hadiths about him never urinating standing up after he became a prophet and hadiths about him forbidding urinating standing up. In classical hadith explanations, there is a connection between these hadiths and cleanliness. However, nowadays some scholiasts associated these hadith stories with health by misinterpreting. Some health profession and news sources, despite not being correct medically, disseminated the information that urinating standing up is harmful on men's health. As a result, urinating standing up is not only not forbidden in religion, but also is not harmful as claimed medically.

Keywords: Urinating standing up, hadith, analysis and criticize, interpretation

Giriş

İslam dünyası, hadis koleksiyonlarının tedvin edilmeye başlandığı, sahabe dönemini de kapsayan hicrî ilk iki asırda, siyasi, itikâdî ve sosyal kaynaklı pek çok tartışmaların ve bunun akabinde çeşitli ayrışmaların yaşandığı bir dönem geçirmiştir. Bu ayrışmalar neticesinde, içinde bazı sahabenin de yer aldığı kimi âlimler, kendi tezlerini oluştururken, bazı hadisleri destek ve delil olarak kullanmışlardır. Söz konusu hadisler ise klasik hadis usulü kurallarına göre bazen sahih olabildiği gibi bazen zayıf, hatta uydurma, bazen de bir sahabe veya tabiinin sözü olduğu halde Hz. Peygamber'e ref' edilmiş olabilmektedir. Zira bu dönem, aynı zamanda çeşitli nedenlerle hadis uydurma faaliyetine girişildiği bir süreci içermektedir. Ağırlıklı olarak hicrî ikinci ve dördüncü asırlar arasında gerçekleştirilen hadis tasnif faaliyetlerinde, özellikle konularına göre tanzim edilen hadis koleksiyonlarını oluşturma çabalarında, hadislerin tasnif edildiği döneme kadar gerçekleşmiş olan ve devam eden bu süreçten etkilendikleri, konunun ilgililerince malumdur. Öte yandan tasnif edilen hadisleri değerlendirerek onlardan hüküm çıkarma çabalarında kimi âlimler, bazen çeşitli yanlış algılarla hareket ederek ve zayıf hadisleri de hüccet sayarak hatalı hükümlerin verilmesine neden olabilmektedirler.

Hadisler, İslam dünyasında Kur'an'dan sonra ikinci sırada bilgi kaynağı olarak kabul edildiğinden Müslümanların günlük dini yaşantısını etkilemektedir. İşte biz bu tebliğimizde, Müslümanların günlük hayatını etkileyen hadislerden bir gurubu; Hz. Peygamber'in ayakta, ya da çömelerek idrar yaptığına dair, Müslümanların ibadet hayatını etkileyen bir hadis gurubunu konu olarak seçmiş bulunmaktayız. Temel hadis kaynaklarımızda Hz. Peygamber'in ayakta idrar yaptığına dair rivayetlerin yanında, kendisine peygamberlik görevi verildikten sonra kesinlikle ayakta idrar yapmadığına, hatta yasakladığına dair rivayetler de bulunmaktadır. Günümüzde ise bazı yorumcular bu hadis rivayetlerinin oluşturduğu yanlış bir algıyla hareket ederek, Hz. Peygamber'in uygulamasının ilahi kaynaklı bilgiye dayandığını düşünmüş olduklarından ayakta idrar yapmanın kesinlikle sağlık sorunlarına yol açacağını düşündükleri görülmektedir. Bunun yanında söz konusu yorumlarla oluşturulan algı nedeniyle ayakta idrar yapanlar, dini bilgi verenlerce ya da dini hassasiyet gösteren çeşitli kişilerce şiddetli bir şekilde eleştirilmektedir. Ayakta idrar yapanların kabir azabına uğrayacağı eleştirisi bunlardan biridir.

İşte biz bu tebliğimizde söz konusu uygulamalara dayanak kabul edilen hadislerin kaynaklarını araştırarak sıhhatlerini/doğruluklarını tetkik etmeyi ve bunlara bağlı olarak tarih boyunca yapılan yorum ve değerlendirmelerin isabetli olup olmadığını inceleyeceğiz.

Ayakta İdrar Yapmakla İlgili Rivayetlerin Senet ve Metinleri: Tetkik ve Tenkit

Tespitlerimize göre erkeklerin idrar yapma sırasındaki pozisyonları ile ilgili olarak Hz. Peygamber'e istinaden dört grup hadis nakledilmiştir: Hz. Peygamber'in çömelerek idrar yaptığına dair rivayetler, ayakta idrar yapmayı hoş görmediğine dair rivayetler, ayakta idrar yapmayı yasakladığına dair rivayetler ve kendisinin ayakta idrar yaptığına dair rivayetler. Bu rivayetlerin senet ve metinleri, aşağıda çeşitli yönleri ile tetkik ve tenkide tabi tutularak güvenilirlikleri tespit edilmeye çalışılacaktır.

Hz. Peygamber'in Çömelerek İdrar Yaptığına Dair Rivayetler

Hz. Aişe'den Gelen Rivayet

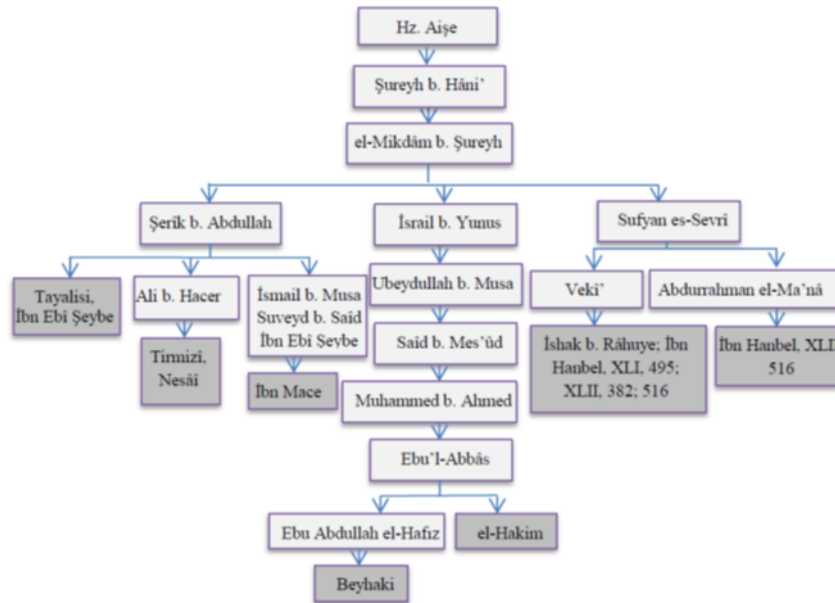
Hz. Aişe'ye isnad edilen rivayet, Mikdâm b. Şureyh tarafından babası kanalıyla nakledilmiş, rivayeti Mikdâm'dan da üç ayrı ravi almıştır. Bu üç ravi, rivayeti içerikleri itibarıyla farklı sonuçlar doğurabilecek üç farklı metin ile nakletmişlerdir. Bu üç metin şunlardır:

a) Sufyan es-Sevrî rivayeti: “*Kim sana; Rasûlullah ayakta idrar yapmıştır.’ derse, asla onu tasdik etme. Zira Rasûlullah kendisine Kur’an/Furkan indirildiğinden beri ayakta idrar yapmamıştır.*” (İbn Rahuye, 1991: III/892; İbn Hanbel, 1999: XLI, 495; XLII, 382, 516.).

b) Şerîk b. Abdullah rivayeti: “*Kim sana ‘Rasûlullah ayakta idrar yapmıştır’ derse asla onu tasdik etme. O, idrarını sadece çömelerek yapmıştır./Ben onu çömelerek idrar yaparken gördüm.*” (Tayâlisi, 1999: III, 109; İbn Ebî Şeybe, 1409: I/123; Tirmizî, t.y.: I/17; İbn Mâce, t.y.: I/112; Nesaî, 1986: I, 68.).

c) İsrâil b. Yunus rivayeti: “*Aişe'nin, Furkan indirildiğinden beri hiç kimsenin Hz. Peygamber'i ayakta idrar yaparken görmediğine yemin ettiğini işittim.*” (Hâkim, 1990: I/185; Beyhaki, 1994: I/101).

Rivayetin ravi şeması aşağıda gösterilmiştir.

Şema 1. Rivayetin ravi şeması

Rivayetin metinlerindeki bu farklılık ravi tasarruflarından kaynaklandığı görülmektedir. Özellikle İsrail b. Yunus rivayeti oldukça geç bir tarihte ortaya çıkmış, tahkiye yöntemiyle ve rivayette Hz. Aişe'nin bu ifadeleri yemin ederek söylediği nakledilmiştir.

Rivayetin en problemlili görünen yönü Hz. Peygamber'in risâletin başından itibaren ayakta idrar yapmayı terk ettiği konusudur. Bilindiği üzere Hz. Aişe, Hz. Peygamber ile Medine döneminde nikâhlanmıştır. Ayrıca Hz. Aişe'nin, tüm zamanını Hz. Peygamber'in yanında geçirmesinin imkânsızlığı nedeniyle sadece evde veya yanında bulunduğu durumlardaki halini

bilme imkânına sahiptir. Bu durumda yukarıdaki ifade bazı yorumcuların da ifade ettiği gibi Hz. Peygamberin günlük hayatının sadece bir kısmını söz konusu edebilir. Dolayısıyla bu rivayete bakarak Hz. Peygamber'in tüm hayatı ile ilgili bir karar vermek doğru olmayacaktır.

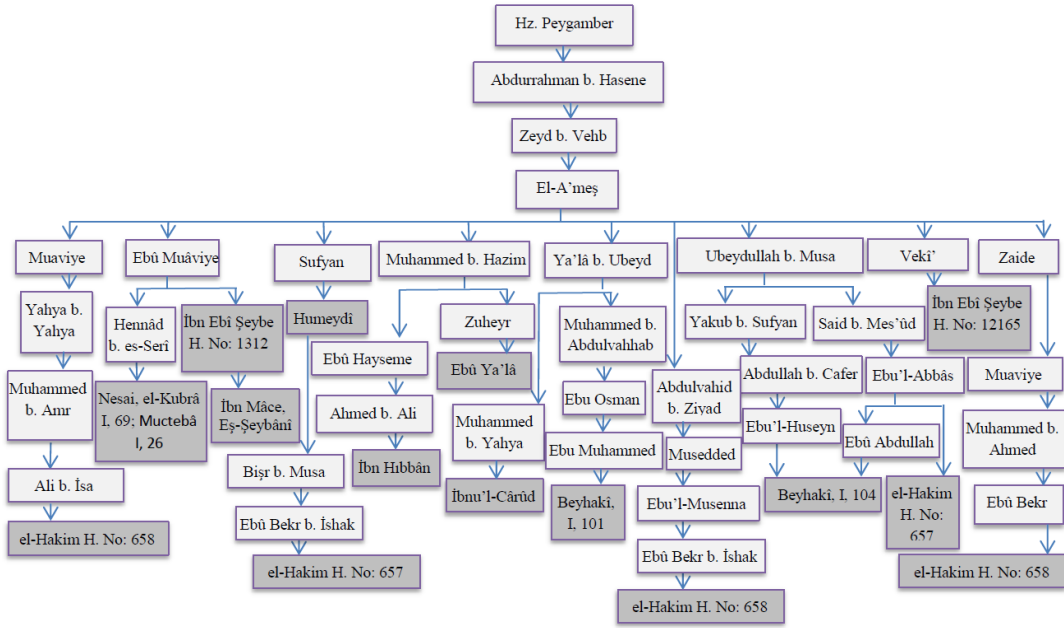
Yukarıdaki isnad şemasına baktığımızda rivayetin iki kuşak boyunca her kuşakta sadece birer ravi tarafından nakledildiği görülmektedir. Bir başka deyişle bu iki kuşağın ravileri, rivayeti nakilde tek kalmışlardır. Bu iki raviden Şureyh b. Hâni'nin hadis aldıkları arasında Hz. Aîşe de bulunmaktadır. Münekkitler tarafından sika bir ravi olarak kabul edilmiştir. (İbn Ebî Hâtim, 1952: IV/333; Mizzî, 1980: XII/452-454; Zehebî, 1413: IV/107-109; İbn Hacer, 1984: IV/290-291). Oğlu Mikdam b. Şureyh de münekkitlerce genel olarak güvenilir bulunan bir ravidir. İbn Hanbel, Ebû Hâtim (İbn Ebî Hâtim, 1952: VIII/302). İbn Hıbbân (1975: VII/504). en-Nesaî ve Ya'kub b. Sufyan (Mizzî, 1980: XXVIII/457; İbn Hacer, 1984: X/255). onu sika derecesinde güvenilir bulmuşlardır. Üçüncü kuşak ravilerden ise sadece Sufyan es-Sevrî münekkitlerin büyük çoğunluğu tarafından güvenilir bulunmuştur. Yani rivayetin en güvenilir senedi Sufyan kanalıyla gelen senettir. Ancak yine de rivayetin ilk iki kuşakta ravilerin tek kalmış olması rivayeti tamamen güvenilir sayma konusunda zihinlerde bir soru işareti oluşturmaktadır.

Abdurrahman b. Hasene Rivayeti

Rivayetin çeşitli versiyonlarındaki ifadeler birleştirildiğinde metin şu şekilde inşa edilebilir:

“Amr b. el-Âs ile birlikte oturuyorduk. Rasûlullah yanımıza çıkageldi. Elinde kalkana benzer bir şey vardı. Onu koydu, arkasına geçti ve çömelerek ona doğru idrarını yaptı. Aramızda konuşuyorduk; “Bak! İdrarını kadınların yaptığı gibi yapıyor.” dedim. Bunu duyunca; “Yazıklar olsun sana! İsrail oğullarının arkadaşının başına ne geldi bilmiyor musun? Onlar, idrar bulaştığında makaslarla keserlerdi. Arkadaşları bundan alıkoydu. Bu nedenle kabrinde azap gördü.” diye çıktı.” (İbn Ebî Şeybe, 1409: I/122; III/375; Humeydî, t.y.: II/290; İbn Mâce, t.y.: I/124; Nesaî, 1986: I/26; Şeybânî, 1991: IV/414; Ebû Ya'la, 1984: II/232; İbn Hıbbân, 1993: VII/397; Hâkim, 1990: I/184; Beyhaki, 1994: I/101).

Rivayetin metni, raviler tarafından bazı küçük kelime ve anlatım farklılıkları ile nakledilmiş olsa da bu farklılıklar konumuz açısından üzerinde durmamızı gerektirmemektedir. Kaynaklardaki metinler arasında, en azından rivayetin konumuzu ilgilendiren bölümünde önemli farklılıkların bulunmaması, metnin A'meş'ten nakledildiği şekliyle korunduğu; sonraki raviler tarafından mana ile rivayet ya da hafıza zayıflıkları gibi sebeplerle anlamı tamamen değiştirecek müdahalelerde bulunmadığı, ya da etkilerine maruz kalmadığı anlamına gelmektedir. Rivayetin nakil sürecinin daha açık görülebilmesi ve üzerinde daha sağlıklı değerlendirme yapılabilmesi için rivayet şeması aşağıda sunulmuştur.

Şema 2.

Rivayet, şema 2’de görüldüğü üzere *Kütüb-i Sitte* içinde sadece İbn Mâce ve Nesaî tarafından itibar görmüş, diğer musannifler eserlerinde ona yer vermemişlerdir. Bu bize söz konusu rivayetin sıhhati konusunda kısmen bilgi vermektedir. Rivayet, sadece A’miş tarafından Zeyd b. Vehb kanalıyla Abdurrahman b. Hasene’den nakledilmiş görünmektedir. A’miş’ten ise dokuz ayrı ravi, rivayeti nakletmiştir. A’miş rivayetin ortak ravisidir ve rivayetin güvenilirliği büyük ölçüde onun ve ondan önceki ravi Zeyd b. Vehb’in güvenilirliğine bağlıdır.

Münekkitlerin çoğunluğu, muhadramûndan olan Zeyd b. Vehb (ö. 83/702)’in sika/güvenilir olduğuna dair fikir beyan etmişlerdir. (İbn Ebî Hâtim, 1952: III/574; İclî, 1985: I/378; İbn Hıbbân, 1975: IV/250; Hatîb el-Bağdâdî, t.y.: VIII/440; Zehebî, 1413: IV/196). Ancak Ya’kûb el-Fesevî (ö.277/890): “*Hadisinde bozukluk var.*” diyerek onu eleştirmiş, ondan nakledilen “*Omer, ‘Huzeyfe! Ben münaflıklardanım.’ dedi.*” şeklindeki haberi delil olarak ileri sürmüştür. Zehebî, naklettiği bu iddiaya verdiği; “*Bu muhaldir; korkarım ki bu haber, A’miş’in naklettiği bir yalandır.*” şeklindeki cevap, her ne kadar Zeyd b. Vehb’i temize çıkarmış görünse de, yukarıdaki hadisi ondan nakleden ravi olan A’miş hakkında yalancılık suçlamasını içermektedir. Onun zayıflığına delil olarak kullanılan bir başka haber de, Huzeyfe’den naklettiği, “*Eğer Deccal çıkarsa, Osman’ı sevenler ona tâbî olur.*” şeklindeki rivayettir. Zehebî, bu haberi naklettikten sonra şöyle demiştir: “*Hiç kimse bu haberi, el-Fesevî gibi munker görmemiştir. Eğer bu vesveselerle bir kapı açılacak olursa, sünneti vehimlerle reddetmek durumunda kalırız.*” (Zehebî, t.y.: 248). Hâlbuki, görüldüğü üzere bu rivayet, Hz. Osman’ı ve onu sevenleri sapkınlıkla itham etmektedir. Eğer bu rivayet, gerçekten Zeyd b. Vehb tarafından rivayet edilmişse, bu, onun problemleri bir ravi olabileceğine işaret sayılabilir. Zira bu rivayetin Ali taraftarlarınca uydurulmuş bir rivayet olduğu aşikârdır.

Rivayetin en önemli ortak ravisi Suleymân b. Mihrân el-A’miş (ö.148/765) ise İbn Maîn, Ebü Zur’a, Ebü Hâtim, en-Nesaî ve Amr b. Ali gibi âlimler tarafından güvenilir bulunmaktadır. (İbn Ebî Hâtim, 1952: IV/146; İbn Hacer, 1984: IV/195). el-İclî, onun Ebü Amr eş-Şeybânî’den hadis işitmediği halde ondan rivayette bulunduğunu ilave etmektedir. (İclî,1985: I/432-434). İbn Hıbbân, Enes b. Mâlik’i gördüğü, ancak ondan hadis işitmediği

halde elli kadar hadis rivayet ettiği için *mudellis* olduğunu söylemiştir. (İbn Hibbân, 1975: IV/302). Ayrıca onun; Abdullah b. Ebî Evfâ, İkrime (İbn Ebî Hâtim, 1952: IV/146)., İbn Omer'in mevlâsı Nâfi', Ebû Vâil, Ebû Sâlih es-Semmân (Alâî, 1986: 188-189). gibi görüştüğü veya görüşmediği pek çok kimseden tedlîs yaparak hadis naklettiği ifade edilmiştir. Tabakât ve ricâl kitaplarının A'meş'e ayrılan bölümlerinin hemen hepsinde bu konuya dikkat çekilmiş, onun tedlîs yaptığı râvî isimleri sayılmıştır.

Bazı münekkitler A'meş'in hadislerini eleştirmişlerdir. Mesela Tirmizî, Buhârî'ye, A'meş'in Mucâhid'den dört hadis dışında nakilde bulunmadığı iddiasını sormuş, o da Mucâhid'den yaptığı nakillerin tamamının boş ve değersiz olduğunu söylemiştir. (Alâî, 1986: 189). Ahmed b. Hanbel de, onun hadislerinde ızdırab olduğunu söylemiştir. (Zehebî, 1413: VI/236). Abdullah b. el-Mubârek'e göre Kûfeli'lerin hadisini fesâda uğratanlardan biri A'meş'tir. Benzer bir rivayet de Muğîra'dan gelmiştir. Bu iki rivayeti kaydeden ez-Zehebî onu temize çıkarıp, sorumluluğu ondan hadis nakledenlere yükleme çabasındadır. (Zehebî, t.y.: 283). Ebû Dâvûd'a göre Enes'den rivayeti onun zayıf yönüdür." İbnu'l-Medîni de onun yanlıklarına dikkat çekmiştir. (Zehebî, 1995: II/316). Zehebî, onun sika olduğuna dair rivayetleri yeterli görmüş, "Su iki kulleye ulaşınca pislik tutmaz." misalini vererek sika oldukları söylenen râvîlerin cerh edilmemesi gerektiği üzerinde durmuş (Zehebî, 1992: 26)., diğer taraftan zayıf râvîlerden naklettiği müdelles rivayetlerine dikkat çekmiştir. (Zehebî, 1992: 105).

Özetle, bazı münekkit ve râvîler A'meş'i güvenilir bulurken, bir kısım münekkitler de *mudellis* olduğu ve zayıf râvîlerden de rivayette bulunduğu gerekçesiyle eleştirmişlerdir. Bu bilgiler ve eleştiriler doğrultusunda bizim kanaatimiz A'meş'in tartışmasız güven veren bir râvî olmadığı şeklinde oluşmuştur.

Rivayette sahabenin Hz. Peygamber'in yaptığı işi yorumlarken alaycı bir üslup kullanmış görünmeleri, bu rivayetin sıhhati konusunda önemli bir şüphe oluşturmaktadır. Diğer taraftan Hz. Peygamber, İsrail Oğullarının idrar konusunda çok hassas oldukları, onlardan birinin de bu hassasiyeti yok sayarak aksine emir verdiği, sonunda kabir azabına uğradığı bilgisini vermiş görünmektedir. İdrarın kabir azabına neden olacağı konusunun, hemen her rivayette İsrail Oğulları ile ilişkilendirilmiş olması, rivayeti kabul edilir olmaktan alıkoyan bir başka durumdur.

Bu rivayeti kayda değer bularak yorumlamaya çalışan bir şârihimiz, rivayetteki, sahabenin alaycı tutumunu, onların bunu gayri ihtiyari, ya da şaşkınlıklarından söylemiş olduklarını iddia ederek yumuşatmaya çalışmaktadır. Öte yandan bu şârihimiz İsrail Oğullarının idrar konusundaki hassasiyetlerine engel olan arkadaşlarını Hz. Musa Olduğunu iddia etmektedir (Aynî, 1999: I/89). ki bu durumda Hz. Musa'nın kabir azabı göreceği gibi garip bir durum ortaya çıkmaktadır ki bu kabul edilebilir değildir.

Hız. Peygamber'in Ayakta İdrar Yapmayı Hoş Görmediğine Dair Rivayetler

Ebû Hureyre'ye Nisbet Edilen Rivayet

Harun b. Harun et-Teymî'nin el-A'rec kanalıyla Ebû Hureyre'ye nisbetle naklettiği bir rivayete göre Hz. Peygamber şöyle demiştir:

"Dört şey cefadandır: Erkeğin ayakta idrar yapması, namazdan ayrılmadan defalarca alnını silmesi, müezzini işittiği halde onun sözlerini tekrar etmemesi ve önünden geçilerek namazı kesilebilecek bir yolda namaz kılması." (Beyhaki, 1994: II/286)

Bu rivayeti nakleden Beyhakî, ravi Harun b. Harun'un, A'rec ve diğerleri kanalıyla naklettiği hadisler hiçbir sika ravinin mutabaat etmediğini, Ebû Ahmed ve Buhari'ye istinaden nakletmektedir. Ayrıca bu konuda başka vecihlerden nakledilenlerin tamamının zayıf olduğunu ifade etmektedir. (Beyhaki, 1994: II/286). Zira aşağıda zikredileceği üzere bu konuyu içeren başka rivayetler de bulunmaktadır.

İbn Mâce, Harun b. Abdullah b. el-Hudeyr et-Teymi kanalıyla aynı rivayeti nakleder: Rasûlullah buyurdu: “*Kişinin namazdan ayrılmadan önce alnını silmesi cefadandır.*” (İbn Mâce, t.y.: I/309) Buhari bu ravi hakkında “*leyse bizâk*” yorumunu yapar. (Buhârî, 1986: VIII/226). Ebû Hatim ise “*munkeru'l-hadis, leyse bi kaviiyyin*” (İbn Ebî Hâtim, 1952: IX/98). söleriyle onun oldukça zayıf bir ravi olduğuna işaret eder. İbn Adiy ise, yukarıdaki rivayetini de naklederek onun sika ravilerin mutabaat etmediği hadisler naklettiğini söyleyerek zayıf olduğunu ima etmiştir. (İbn Adiy, 1988: VII/125). Ayrıca Nesai ve Darekutni onun zayıf olduğunu söylemiş, Ebû Hatim ise sika ravilerden oluşturduğu senetlerle uydurma hadisler naklettiğini söylemiş, es-Sâci de onu oldukça zayıf görmüştür. (Zehebî, 1995: IV/287; İbn Hacer, 1984: XI/15). Dolayısıyla bu rivayetin Hz. Peygamber adına uydurulmuş bir rivayet olduğuna şüphe yok gibidir.

Bureyde b. el-Hasîb el-Eslemî'den Gelen Rivayet

Saîd b. Ubeydullah-Abdullah b. Bureyde-Bureyde b. el-Hasîb kanalıyla merfû' olarak Rasûlullah'a isnad edilen bir rivayet şöyledir:

“Üç şey cefadandır: Erkeğin ayakta idrar yapması veya namazından ayrılmadan alnını silmesi, ya da secdesinde üflemesi.” (Bezzâr, 1405: II/141; Beyhaki, 1994: II/285; Taberânî, 1415: VI/129-130).

İncelemelerimize göre hadis koleksiyonları içinde ilk olarak Bezzâr (ö. 292/906)'ın el-Musned'inde görülen bu rivayet hakkında Bezzâr, senesinde bulunan beş ravinin tamamının rivayette teferrüd ettiklerini/tek kaldıklarını ifade etmektedir. (Bezzâr, 1405: II/141). Taberânî (ö.360/ 971) de senetteki teferrüd konusunda hadisi Saîd b. Ubeydullah'tan nakleden Ebû Ubeyde el-Haddâd (ö. 190)'ın adını ileri sürmekte ve anlaşıldığı kadarıyla bu hadisin ref'inden onu sorumlu tutmaktadır. (Taberânî, 1415: VI/130). Beyhakî (ö. 458/1065) ise rivayeti naklettikten sonra onun sağlam olmadığını Buhari'nin sözleriyle ifade etmektedir. Buhârî ise, rivayeti münker ve muztarib ilan etmiştir. (Beyhaki, 1994: II/285).

Rivayet, Bezzâr'ın el-Musned'ine göre daha eski olan başka bir kaynaktan, yukarıdaki iki pasajı -ayakta idrar ve alnın silinmesi pasajlarını- ve bunlara ilave pasajlar içeren versiyonlarıyla sadece Abdullah b. Bureyde ve İbn Mes'ûd'un sözü olarak nakledilmiş; Hz. Peygamber'e ref' edilmemiştir. Yani bu sözler sahabe veya tabiînden birilerinin kendi görüşlerini içeriyor olmalıdır.

İbn Bureyde rivayetinde cefadan sayılan davranışlar, versiyonlara göre eksiklik ve fazlalıkları ile birlikte şöyle sıralanır: “*Namazı bitirmeden alnı silme, ayakta idrar yapma, ezan okunduğunda ezanın sözlerini tekrar etmeme ve secdede üfleme..*” (İbn Ebî Şeybe, 1409: II/60, 92; III/510). İbn Mes'ûd'a isnad edilen versiyonlarda da buna benzer davranışlar cefadan sayılmıştır. Bunları da yine versiyonlara göre pasajlarında eksiklik-fazlalık, takdim-tehir ve anlatım farklılıkları bulunduğunu hatırlatarak şöyle sıralayabiliriz: “*Kişinin; ezanı işittiği halde onun sözlerini tekrar etmemesi, henüz namazda iken alına bulaşan toprağın silinmesi, idrarın ayakta yapılması ve önünden birilerinin geçme ihtimali bulunan yerde*

sütresiz namaz kılmak.” (İbn Ebî Şeybe, 1409: II/61, 92; Beyhaki, 1994: II/2885; Taberânî. 1983: IX/299-300).

Hiz. Peygamber’e ref edilmemiş olan bu iki rivayetten, ikinci olarak naklettiğimiz Abdullah b. Mes’ûd’a izafe edilen sözlerin gerçekte ona da ait olma ihtimali de oldukça düşüktür. Zira bu rivayetin senedinde bulunan ve rivayeti İbn Mes’ûd’dan nakletmiş görünen el-Museyyeb b. Râfî’in, İbn Mes’ûd’dan hadis almamış olduğu söylenmiştir. (İbn Hacer, 1984: X/138; Heysemî, 1412: II/93).

Malik b. Enes’e İsnad Edilen Rivayet

El-Haris b. el-Hadır el-Attâr, Osman b. Ferkad- Celd b. Eyyub-Muaviye b. Kurre kanalıyla Enes b. Malik’ten merfû’ olarak rivayet edilen rivayetin metni şöyledir: “*Üç şey cefadandır: Kişinin secde yerine üflemesi, namazdan ayrılmadan alnını temizlemesi, üçüncüyü unuttum.*” (Bezzâr, 1405: II/351).

Buhari, hadisın ravisi Celd b. Eyyûb’un zayıf sayıldığını söylemiş (Buhârî, t.y.: II/357).; Hammad b. Zeyd’de, bu ravinin hadis rivayeti konusunda cahil biri olduğunu, önceleri naklettiği rivayetleri Enes b. Malik’e isnad etmediği halde sonraları ona isnad etmeye başladığını, buna da Ashâbu’l-Hadîs’in neden olduğunu söyleyerek, hadislerinin zayıf olduğunu, İbn Hanbel, İbn Main, Ebu Hatim ve Ebu Zur’a da onun zayıflığına dikkat çekerek hadislerinin hüccet olamayacağını söylemişlerdir. (İbn Ebî Hâtim, 1952: II/458). Rivayetin Enes tarikinin de aslında Enes’e isnadının bile doğru olmadığını söylemeliyiz.

Rivayetin bir başka versiyonu da Abdurrazzak-Ma’mer kanalıyla mevkûf bir rivayet olarak Ebû İshak’a isnad edilmiştir. (Abdurrazzak, 1403:II/26).

Sonuç olarak, Hiz. Peygamber’in, ayakta idrar yapmayı hoş görmediğine dair nakledilen rivayetlerin hiçbiri sıhhat şartlarını taşımadığı gibi, onların uydurma olduklarına dair pek çok karine bulunmaktadır.

Malik b. Enes’e İsnad Edilen Rivayet

El-Haris b. el-Hadır el-Attâr, Osman b. Ferkad- Celd b. Eyyub-Muaviye b. Kurre kanalıyla Enes b. Malik’ten merfû’ olarak rivayet edilen rivayetin metni şöyledir: “*Üç şey cefadandır: Kişinin secde yerine üflemesi, namazdan ayrılmadan alnını temizlemesi, üçüncüyü unuttum.*” (Bezzâr, 1405: II/351).

Buhari, hadisın ravisi Celd b. Eyyûb’un zayıf sayıldığını söylemiş (Buhârî, t.y.: II/357).; Hammad b. Zeyd’de, bu ravinin hadis rivayeti konusunda cahil biri olduğunu, önceleri naklettiği rivayetleri Enes b. Malik’e isnad etmediği halde sonraları ona isnad etmeye başladığını, buna da Ashâbu’l-Hadîs’in neden olduğunu söyleyerek, hadislerinin zayıf olduğunu, İbn Hanbel, İbn Main, Ebu Hatim ve Ebu Zur’a da onun zayıflığına dikkat çekerek hadislerinin hüccet olamayacağını söylemişlerdir. (İbn Ebî Hâtim, 1952: II/458). Rivayetin Enes tarikinin de aslında Enes’e isnadının bile doğru olmadığını söylemeliyiz.

Rivayetin bir başka versiyonu da Abdurrazzak-Ma’mer kanalıyla mevkûf bir rivayet olarak Ebû İshak’a isnad edilmiştir. (Abdurrazzak, 1403:II/26).

Sonuç olarak, Hiz. Peygamber’in, ayakta idrar yapmayı hoş görmediğine dair nakledilen rivayetlerin hiçbiri sıhhat şartlarını taşımadığı gibi, onların uydurma olduklarına dair pek çok karine bulunmaktadır.

Hz. Peygamber'in Ayakta İdrar Yapmayı Yasakladığına Dair Rivayetler

Cabir b. Abdullah'a Nispet Edilen Rivayet

Câbir b. Abdullah: “*Rasûlullah ayakta idrar yapmaktan nehyetti.*” (İbn Mâce, t.y.: I/112; Beyhaki, 1994: I/102).

Rivayet, Adiy b. el-Fadl tarafından Ali b. el-Hakem-Ebû Nadra kanalıyla Cabir b. Abdullah'a isnad edilmiştir. Ancak Adiy b. el-Fadl kendisine güvenilebilecek bir ravi değildir. Darekutnî, onu, İbn Abbas'a ait bir sözü Hz. Peygamber'e ref etmekle suçlamıştır. (Darekutnî, 1966: II/211). Hadis münekkitlerine göre o güvenilir bir ravidir; Darekutni bir başka eserinde onun metruk bir ravi olduğunu ifade etmiş (Darekutnî, 1404: 55)., el-Cûzecânî (Cûzecânî, 1405: 109)., Ebû Hatim, İbn Main, Ebu Zur'a ve diğerleri onu güvenilir olmadığı ve hadis uydurduğu anlamına gelecek ifadelerle eleştirmişlerdir. (İbn Ebî Hâtim, 1952: IV/7; İbn Adîy, 1988: V/375; Mizzî, 1980: XIX/539-541; İbnu'l-Cevzi, 1406: II/173). Sonuç olarak bu rivayetin Hz. Peygamber'e nisbeti imkansız görünmektedir.

Omer b. el-Hattâb'a Nisbet Edilen Rivayet

“*Rasûlullah beni ayakta idrar yaparken gördü ve; “Omer! Ayakta idrar yapma.” dedi: Ben ondan sonra asla ayakta idrar yapmadım.*” (İbn Mâce, t.y.: I/112; Beyhaki, 1994: I/102).

Rivayet, Abdülkerim b. el-Muhârik Ebû Umeyye (ö.127) tarafından, Nâfi'-İbn Omer kanalıyla Omer b. el-Hattâb'dan nakledilmiştir. Ebû Umeyye, Eyyub es-Sahtiyânî Abdurrahman b. Mehdi, İbn Main, Ebu Hatim, İbn Hanbel, Ebu Zur'a (İbn Ebî Hâtim, 1952: VI/59-60). ve Sufyan b. Uyeyne gibi pek çok münekkit tarafından güvenilir ve hadis uydurucusu kabul edilmiştir. İbn Adiy, onun hadislerinden, yukarıdaki hadisin de bulunduğu bir grup sıralamış ve bunların, onun zayıf bir ravi olduğunun delili olduğunu söylemiştir. (İbn Adîy, 1988: V/338-339). Sufyan b. Uyeyne'nin hadislerine metin eklemekle itham ettiği bu raviden *Sahihayn* musanniflerinin her ikisi de hadis nakletmiştir. Muslim'in, kitabının başında bir uyarı yaparak, onun zayıf olduğu konusunda okuyucuyu bilgilendirmiş, ancak Buhari hiçbir uyarı yapmadan onun hadisini nakletmiştir. Mizzî, Buhari'nin uyarı yapmamış olmasına bakarak, onun bu cerhi kesin görmediği şeklinde yorumlamıştır. Zira o, *et-Tarih*'inde; “*Cerhini beyan etmediğim raviler, cerhi ihtimalli olanlardır. Hakkında; “Fihi nazar” dediklerimin mecruh oldukları kesindir.*” demiştir. (Mizzî, 1980: XVIII/264). Zehebî Buhari'nin ondan muallak, Muslim'in ise mutabi olarak da olsa hadis nakletmiş olmalarını onun matruh bir ravi olmadığı delili olarak görmektedir. Diğer taraftan o, İbn Hanbel, İbn Mehdi, İbn Maîn, Eyyub es-Sahtiyânî, en-Nesaî, ed-Dârekutnî ve el-Fellâs'ın onun zayıf hatta metruk bir ravi olduğuna dair değerlendirmeleri nakletmektedir. Ayrıca o, İbn Abdilberr'in, onun zayıf olduğunda ihilaf bulunmadığı, hatta bu konuda onun hakkında icma olduğuna dair değerlendirmesini de nakletmiştir. (Zehebî, 1995: II/646). Onun bu değerlendirmesinden Buhârî ve Muslim'in, hadisini naklettikleri bir ravi hakkında diğer ravilerin cerhini pek fazla önemsemediği, böyle bir ravinin hadisine değer verilebileceği anlamı çıkmaktadır ki bu, doğru bir değerlendirme tarzı değildir.

Tahâvî, bu rivayeti Muhammed b. Huzeyme-Yusuf b. Adiy-Abdullah b. İdris- Ubeydullah-Nafi-İbn Omer senediyle nakletmiştir. O, bu senedin yukarıdakine göre daha sahih olduğunu ifade etmiş ve gerek Ömer ve gerekse oğlu Abdullah'ın ayakta idrar yapmaya devam etmiş olmalarını, onların ayakta idrar yapmayı kerih görmekten vazgeçtikleri şeklinde yorumlamayı tecih etmiştir. (Tahâvî, 1399: IV/268). Hâlbuki onların uygulamaları bu rivayetin uydurma olduğunun bir delili gibidir. İbn Hacer, ayakta idrarı yasaklayan hiçbir rivayetin sabit

olmadığını, Ömer, Ali, Zeyd b. Sabit ve diğerlerinden, ayakta yaptıklarına dair gelen mevkûf rivayetlerin, yukarıdaki İbnu'l-Muharik rivayetine göre daha sabit ve daha sahih olduğunu ifade etmiştir. O, Aynî'nin Ubeydullah tarikinın senedinin sahih olduğu değerlendirmesini kabul etmez. Ona göre Tirmizî, konunun uzmanı olduğu için haklıdır ve bir rivayetin görünüşte sahih olması, onun mahfuz olduğu anlamına gelmez. (Mubarekfûrî, t.y.: I, 56).

Sonuç olarak klasik hadis cerh-ta'dil metotları çerçevesinde değerlendirildiğinde bu rivayetin rivayetlerinin tek başına bir değer ifade etmeyeceği açıktır.

Hiz. Peygamber'in Ayakta İdrar Yaptığına Dair Rivayetler

Huzeyfe b. el-Yeman'dan Gelen Rivayet

Huzeyfe b. el-Yemân'dan gelen rivayet konuyla ilgili rivayetlerin en yaygınıdır. Rivayet, Huzeyfe'den biri Êbû Vâil, diğeri Nehîk b. Abdullah olmak üzere iki ravi tarafından nakledilmiş, Ebû vâil kanalıyla gelen rivayet üç ayrı kanaldan nakledilerek kaynaklardaki yerini almıştır.

Nehik b. Abdullah es-Selulî'den gelen rivayetin metni şöyledir: “*Rasûlullah'ın, bir kavmin çöplüğüne gelerek ayakta idrar yaptığını gördüm.*” (İbn Hanbel, 1999: XXXVIII/369-370).

Mansur b. el-Mu'temir (ö. 123)'den gelen rivayetin metnini, tarikler arasındaki farkları da görebilmek için şu üç pasajla ifade edebiliriz:

I.Ebû Musa el-Eş'arî, idrar konusunda çok hassastı. Öyle ki, idrarını cam şişe içine yapıyordu. Diyordu ki: “İsrailoğullarından birinin kıyafetine idrar bulaşınca orasını kes(ip atarlardı.)” Huzeyfe (bunu duyunca): “Arkadaşınızın bu kadar hassas davranmamasını arzu ederdim.” dedi. II.Rasûlullah'la birlikte bir kavmin çöplüğüne geldiğimizde, duvarın arkasında sizden biri gibi ayakta idrarını yaptı. III.Ben yanından uzaklaşmak için hareket ettiğimde bana işaret ederek yaklaşmamı istedi. Topuklarına kadar yaklaşıp arkasında durdum ve işini bitirene kadar orada bekledim. (Tayâlisi, 1999: I/324; İbn Hanbel, 1999: XXXVIII/284; Buhârî, 1990: I/90; II/870, 2339; Muslim, t.y.: I/228; Nesaî, 1986: I/25). Tayâlisî'nin metninde III., Buhârî'nin metninde I. pasaj bulunmamak Nesaî'nin metni ise sadece II. Pasajdan oluşmaktadır.

Suleyman b. Mihrân el-A'meş kanalıyla gelen versiyonların metinleri ise bazı fazlalık veya noksanlıklar ve anlatım farklılıkları bulunsa da şu pasajları içermektedir:

I.Rasûlullah bir kavmin çöplüğüne geldi orada ayakta idrar yaptı. II.Ben uzaklaşmak isteyince bana; “Yaklaş!” dedi. Topuklarına kadar yaklaştım. III.İşini bitirince su istedi. Getirdiğim suyla abdest aldı. IV.Mestleri üzerine mesh etti. (Tayâlisi, 1999: I, 324; Abdurrazzak, 1403: I/193; İbn Ebî Şeybe, 1409: I/176; Humeydî, t.y.: I/210; Muslim, t.y.: I/228; İbn Hanbel, 1999: XXXVIII/277, 284, 416; Muslim, t.y.: I/228; Tirmizî, t.y.: I/19; I/10; İbn Mâce, t.y.: I/10, 111; Bezzâr, 1405: Bezzâr, 1405: VII/278-280; Dârimî, 1407: I/67; Nesaî, 1986: I/25; İbnu'l-Ca'd, 1990: I/119).

Rivayetin, Tayâlisî ve İbn Ebî Şeybe versiyonlarında II.; Muslim versiyonunda III.; Abdurrazzak versiyonunda III. ve IV.; İbn Mâce versiyonunda IV.; Nesaî versiyonunda II. ve III.; İbnul Ca'd versiyonunda I. ve II. pasaj bulunmamakta, Darimî versiyonunda ise sadece I. pasaj yer almaktadır. Bu, ravilerin metinde tasarrufta buldukları; üzerinde, taksir ya da idrac faaliyetini gerçekleştirdikleri anlamına gelmektedir.

Malik b. Enes, *el-Muvatta'* isimli eserinde, “*İdrarın Ayakta Yapılması ve İlgili Diğer Konular*” adını verdiği bâb başlığı altında iki rivayet nakletmektedir. Birincisi bir bedevinin mescitte idrarını yapması diğeri de Abdullah b. Dinar’ın “*İbn Ömer’i ayakta idrar yaparken gördüm*” şeklindeki rivayetidir. (Mâlik, t.y.: I/63-65). Bu uzak bir ihtimal de olsa, onun ayakta idrarı yasaklayan rivayetlerden haberinin olmadığı anlamına gelebileceği gibi, gördüğü halde onları sıhhatli bulmadığı anlamına da gelebilecektir. Bir ihtimal daha vardır ki, o da yasaklama ya da nefy içeren rivayetlerin ikinci asrın son çeyreği içinde veya daha sonra uydurulmuş olabileceğidir.

Hiz. Peygamber’in ayakta idrar yapmasını bir sünnet olarak algılayan Sehl b. Sa’d, Ebû Hâzım’in naklettiği kadarıyla ayakta idrarını yapmış, sonra da mestleri üzerine mesh etmiştir. Ebû Hâzım’in, “Onları çıkarmayacak mısınız?” diye sorması üzerine; “*Benden daha hayırlı olanın bunu yaptığını gördüm. (Ben niye çıkarayım ki!)*” demiştir. (İbn Huzeyme, 1970: I/36; Taberânî, 1415: I/96; 1983: VI/147, 153, 171).

İbn Ebî Şeybe, “*Ayakta İdrar Yapmaya Ruhsat Verenler*” başlığı altında; Ali b. Ebî Tâlib, Zeyd b. Sabit, Ömer b. el-Hattâb, Abdullah b. Omer, Ebû Hureyre, Urve b. ez-Zubeyr, Ubâde b. es-Sâmit, Yezîd b. el-Esamm, Saîd b. el-Museyyeb, eş-Şa’bî, Muhammed b. Sîrîn ve el-Hakem gibi pek çok sahabe ve tâbiînün ayakta idrar yaptıklarını nakletmektedir. (İbn Ebî Şeybe, 1409: I/90-91). O, “*Ayakta İdrar Yapmayı Kerih Görenler*” başlığı altında da; Hiz. Aişe, Omer b. el-Hattab, İbn Bureyde ve el-Hasan el-Basrî’den gelen, hemen hemen tamamı yukarıda adı geçen ve zayıf, hatta uydurma olduğu tespit edilen rivayetleri nakletmiştir. (İbn Ebî Şeybe, 1409: I/92-93). Üstelik Omer b. el-Hattab’dan nakledilen, yasaklama içeren sözlerin aksine onun ayakta yaptığına dair rivayet de bulunmaktadır. İbn Ebî Şeybe’nin naklettiği bu bilgileri hadis şârihleri de sahih kabul etmişlerdir.

Sonuç olarak, sahabe ve tâbiîn’den gelen bu uygulama örnekleri, Hiz. Peygamber’in ayakta idrar yapmayı yasakladığına dair rivayetlerin tutarlı olmadığına dair bir delili mahiyetindedir. Bunun yanında söz konusu rivayetler, sahabe ve tâbiînün çömelerek idrar yapmayı bir sünnet olarak algılamadıklarının göstergesi olarak kabul edilebilecek nitelik arz etmektedir.

Klasik Hadis Yorumcularının İlgili Hadislere Bakışı

Hadis şerh edebiyatının yazarları olan şârihler ağırlıklı olarak Huzeyfe Hadisi üzerine yorum yapmışlardır. Huzeyfe Hadisi üzerinde en çok tartışılan konular şunlar olmuştur: Hiz. Peygamber’in ayakta idrar yapmasının sebepleri, Hiz. Peygamber’in bir başkasının çöplüğünü bu amaçla kullanmasının hükmü ve bu rivayetten çıkarılabilecek fikhî hükümler. Bunun yanında, bazı yorumcular mesailerini, tarafından birbirlerine aykırı gibi görünen Hiz. Aişe Hadisi ile Huzeyfe Hadisi arasındaki varsayılan çelişkiyi giderme üzerine yoğunlaştırmışlardır. Klasik dönem hadis yorumcularının konuyu değerlendirme tarzını görmek için bu tartışmalar üzerinde durmak istiyoruz.

Hiz. Âişe Hadisi ile Huzeyfe Hadisi Arasında Çelişki Var mıdır?

Bu iki hadis arasında çelişki olduğunu düşünen bazı hadisçiler, bu çelişkiyi giderebilmek için Huzeyfe Hadisi’nin mukaddem, diğerrinin muahhar olduğunu, dolayısıyla Hiz. Âişe Hadisi’nin diğerrini nesh ettiğini ileri sürmüşlerdir. Ebû Avane (Ebû Avâne, 1998: I/169). ve İbn Şahin bu görüşü temsil etmektedirler.

Bazı yorumcular da bu ikisi arasında bir çelişki olmadığını söylemişlerdir. Onlara göre Hz. Âişe, Rasûlullah'ın sadece evdeki durumunu bilmektedir. Onu evde ayakta idrar yaparken görmemiş, sözleriyle de bu durumu ifade etmiştir. Huzeife ise onu ev dışında, açık alanda bizzat yanında bulunarak görmüş, o da bu durumu ifade etmiştir. Ayrıca bunun Medine'de gerçekleşmiş olması, Kur'an'ın nüzulünden sonra gerçekleştiği anlamına gelir ki, bütün bunlar nesh iddiasının reddini gerektirir. Ali, Omer ve Zeyd b. Sabit'in ayakta idrar yaptıkları da sabittir. Aslında bu, eğer sıçramadan emin olunuyorsa ayakta idrar yapmanın kerahetsiz caiz olduğunun delilidir. Dolayısıyla bu iki rivayet arasında bir çelişki bulunmamaktadır. Ebû Hâtim ve İbn Hıbbân bu görüşü dile getiren âlimlerdendir. (İbn Hıbbân, 1993: IV/278; İbn Hacer, 1379: I/330; Aynî, t.y.: V/42; Azîmâbâdî, 1415: I/29). Bazıları Hz. Âişe'nin sözünden, Rasûlullah'ın genel alışkanlığının çömelerek yapmak olduğunu çıkarmışlardır. Onlara göre bu, Rasûlullah'ın ayakta yaptığı konusundaki delili de nefyetmez. (Mubarekfûrî, t.y.: I/55). Tahâvî'ye göre Hz. Âişe'nin sözlerinden Rasûlullah'ın ayakta idrarı yasakladığı anlamı çıkarılmayacağını söyler. Zira Hz. Âişe ondan yasaklayıcı bir ifade nakletmemiştir. Onun sözlerinden Hz. Peygamber'in asla ayakta yapmadığına delil çıkmaz. Zira bir kişi bazen oturarak bazen ayakta yapabilir. Birden fazla kişi onun ayakta yaptığını nakletmiştir. Omer, Ali ve Zeyd b. Sabit'in ayakta yapmaları bunun delilidir. (Tahâvî, 1399:IV/267).

Hiz. Peygamber İdrarını Niçin Ayakta Yapmıştır?

Huzeife rivayetinde, Hiz. Peygamber'in niçin ayakta idrar yaptığını dair hiçbir bilgi bulunmamaktadır. Buna rağmen, Hiz. Peygamber'in normalde ayakta idrar yapmayacağını düşünen pek çok âlim, onun ayakta idrar yapmasına neden olabilecek tahmini gerekçeler üretmeye çalışmışlardır. Bu gerekçeler şunlardır:

a) Hiz. Peygamber bunu bir hastalık, ya da sakatlık nedeniyle yapmıştır. el-Hâkim'in senetsiz olarak naklettiği bir Ebu Hureyre rivayetine göre, Rasûlullah, dizinin arka tarafındaki bir yara nedeniyle ayakta idrar yaptığı nakledilmiştir. (Nevevî, 1392: III/165; İbn Hacer, 1379: I/330; Mubarekfûrî, t.y.: I/60; Azîmâbâdî, 1415: I/29). el-Hâkim, Hammâd b. Gassân'ın teferrüd ettiği rivayetin tüm ravilerinin sika olduğunu iddia etmektedir. (Hâkim, 1990: I/182). Ancak Dârekutnî onun zayıf olduğunu söylemiş (Dârekutnî, 1985: XII/197)., Zehebi ise Darekutnî, Beyhakî ve İbn Asâkîr'in onu zayıf kabul etmesi nedeniyle bu hadisin de münker olduğuna işaret etmiştir. (Aynî, t.y.: V/43). Ayrıca Şâfîî tarafından, Arapların sırt ağrısını ayakta idrar yaparak tedavi ettikleri bilgisi nakledilmiş, Rasûlullah'ın böyle yaparak o hastalığını tedavi etmeyi amaçlamış olabileceği iddia edilmiştir. (Beyhaki, 1994: I/101; Nevevî, 1392: III/165; Suyûtî, 1986: I/19; Zurkânî, 1411: I/192; Azîmâbâdî, 1415: I/29).

b) Çömelerek yapmaya uygun bir yer bulamadığı için ayakta yapmıştır. (Beyhaki, 1994: I/101; İbn Hacer, 1379: I/330; Zurkânî, 1411: I/192; Azîmâbâdî, 1415: I/29).

c) Bu seçim için üretilen bir başka sebep de, çöplüğün yumuşak bir zemine sahip olması nedeniyle idrarın yapana geri sıçrama ihtimali bulunmamasıdır. (İbn Hacer, 1379: I/330; Zurkânî, 1411: I/192).

d) Munzirî, çöplükte ıslak pislikler olduğu için, üzerine sıçramasından emin olamadığı için böyle yapmış olabileceğini iddia etmiştir. (İbn Kuteybe, 1972: 92). Böyle bir durumda, aksinin olmasının daha büyük bir ihtimal olduğu gerekçesiyle iddia reddedilmiştir. (Aynî, t.y.: V/44).

e) Ayakta idrar yapmak, sesli bir şekilde gaz kaçırmaya karşı güvencedir. Zira yakınlarında birileri bulunmaktadır. Omer'den nakledilen, “*Ayakta idrar yapmak dübüürün kalesidir.*” sözü, bunu teyid eder. (Nevevî, 1392: III/167; İbn Hacer, 1379: I/330; Aynî, t.y.: V/44; Mubarekfûrî, t.y.: I/60; Zurkânî, 1411: I, 192; Suyûtî, 1986: I/20).

f) Rasûlullah, ümmetine bunun caiz olduğunu göstermek için yapmıştır. Çünkü o, idrarını genellikle çömelerek yapmıştır. (Mubarekfûrî, t.y.: I/60; Suyûtî, 1986: I/20; Azîmâbâdî, 1415: I/29).

g) Çöplük yamaçta olduğu için çömelerek yapması halinde yönünü yukarı döndüğünde arkaya düşme; aşağı döndüğünde de insanların, avretini görmesi tehlikesi vardı. Bu yüzden ayakta yapmıştır. (Nevevî, 1392: III/165; Mubarekfûrî, t.y.: I/60; Suyûtî, 1986: I/20).

h) Muhtemelen ashâbın işleriyle ilgilenirken sıkışmış, acelesi olduğu için de çömelmeye yer ve fırsat bulamadığından ayakta yapmıştır. (Aynî, 1999: I/94).

Görüldüğü üzere âlimler zihinlerinde Rasûlullah'ın ayakta idrar yapma alışkanlığı olmadığı algısından hareketle, bu davranışa bir mazeret üretmeye çalışmışlardır. Bu mazeretlerin pek çoğunun tutarlı olduğu söylenemez.

Huzeyfe Rivayetinden Çıkarılan Fikhî Hükümler

Bazı âlimler bu rivayetten, aşağıda sıralayacağımız üzere pek çok fikhî hüküm çıkarmışlardır.

a) Ayakta idrar yapmak mekruh mudur?

İbn Battâl'ın da belirttiği üzere âlimler bu konuda iki farklı görüş ileri sürmüşlerdir. (İbn Battâl, 2003: I/334).

1) Kerâhetsiz caizdir. Âlimlerin genelinin katıldığı bu görüşe göre hadisin nassı bunu gerektirmektedir. Ayrıca Omer b. el-Hattab, Ali b. Ebî Talib, İbn Omer, Sehl b. Sa'd, Enes b. Mâlik, Sa'd b. Ubâde, Ebu Hureyre, Zeyd b. Sâbit, İbnul Museyyeb, İbn Sirin ve Urve b. ez-Zubeyr'den gibi pek çok sahabe ve tabîinin ayakta idrar yapmış olması da bunu desteklemektedir. (Nevevî, 1392: III/167; İbn Battâl, 2003: I/334). Malik b. Enes gibi bazıları idrarın bedene veya elbiseye bulaşma tehlikesi varsa ayakta yapmanın tenzihen mekruh olacağını söylemişlerdir. (İbn Battâl, 2003: I/334). Aynî (t.y.: V/42), Zurkânî (1411: I/192). ve İbnu'l-Munzir, gibi âlimler her iki pozisyonun da caiz olduğunu, ancak elbiseye sıçrama tehlikesi nedeniyle çömelerek yapmanın daha iyi olacağını söylemektedirler. (Nevevî, 1392: III/166; Aynî, t.y.: V/41).

11) Ayakta idrar yapmak mekruhtur. Bir grup, Hz. Aişe, Omer b. el-Hattab, İbn Mesud ve İbn Bureyde rivayetlerini delil olarak kabul etmişlerdir. el-Hasan el-Basrî ve Sa'd b. İbrahim bunlardandır. Sa'd b. İbrahim bu konuda biraz daha ileri giderek ayakta idrar yapanın şahitliğinin kabul edilmeyeceğini iddia etmiştir. (Nevevî, 1392: II/166; İbn Battâl, 2003: I/334). İmam Mazerî ile Kadî İyâz, kişinin mazeret nedeniyle ayakta yapmasını tenzihen mekruh, mazereti yoksa mekruh görmüşlerdir. (Nevevî, 1392: III/166).

b) Hz. Peygamber'in kavmin çöplüğünü kullanma hakkı var mıdır?

Şerhlerde Hz. Peygamber'in idrarını yaptığı çöplük sahiplerinin buna rızası olup olmadığı da tartışılan konular arasında yer almıştır. Çözüm için şu gerekçeler ileri sürülmüştür:

1) Rasûlullah, kavmin buna açıkça izin verdiğini bilmektedir. (Nevevî, 1392: III/166; İbn Hacer, 1379: I/329; Aynî, t.y.: V/41).

ı1)Halk bunu gelenek olarak görmekte ve buna rıza göstermektedir. (İbn Hacer, 1379: I/329; Aynî, t.y.: V/40).

ıı)Hz. Peygamber'e bu konuda özel izin vermişlerdir. (Nevevî, 1392: III/166; İbn Hacer, 1379: I/329).

ıv) “أولي بالمؤمنين من أنفسهم وأموالهم” (O, Mü'minlere kendi nefislerinden ve mallarından daha değerlidir. Rasûlullah'ın, ümmetin mallarında tasarruf hakkı bulunmaktadır. Eğer mana sahih ise tamam, yoksa onun sireti ve üstün ahlakı böyle bir şeyi kaldırmaz. (İbn Hacer, 1379: I/329; Aynî, t.y.: V/40). Burada sanki 33 nolu Ahzab Suresinin 6. Âyetine bir gönderme bulunmaktadır. Ancak ilgili âyette “وأموالهم” (malları) ifadesi bulunmamaktadır. Muhtemelen bir yorumla Rasulullah'ın Müslümanların malları üzerinde tasarruf hakkı var olduğu sonucu elde edilmiş olmalıdır.

v) Çöplük, bir kavmin mülkiyetinde değildi. Sadece bir kavmin yerleşim yerine yakın olduğu için yer kavme nisbet edilmiştir. Dolayısıyla izin alması gerekmez. (Nevevî, 1392: III/166; Aynî, t.y.: V/39).

vı)Onlar muhtemelen bu iş için Rasûlullah'ın kendi çöplüklerini tercih etmesini kendilerini onurlandırıcı bir durum olarak görüp memnun olmuşlardır. (Aynî, 1999: I/94;).

c)İdrar yaparken konuşmak caiz midir?

İbn Hacer, Hz. Peygamber'in Huzeyfe'ye yaklaşmasını istemesinden hareketle idrar yaparken konuşmanın cevazına buradan delil çıkmayacağını, zira Müslim rivayetinde işaretle çağırılmış olduğunu söylemiştir. (İbn Hacer, 1379: I/329; Mubarekfûrî, t.y.: I/58).

d) İdrar yaparken insanlardan uzaklaşmak gerekmez mi?

İbn Hacer, Rasûlullah'ın def'i hacette insanlardan uzaklaştığı halde burada tersini yapmasını, insanların işini halletmekle meşgul olduğu bir sırada idrarı sıkıştırdığı için acele etmiş olabileceğini söylemektedir. Ona göre bu hadisten şu da çıkarılabilir: Rasûlullah, idrarı geldiği halde ümmetin yararını gözetmiş onların işlerini halletmeyi ön plana almış, sonuçta erteleyemeyeceği bir durum oluşunca da, topluluktan fazla uzaklaşmadığı için Huzeyfe'yi kendisine sütre olsun diye yanına çağırmıştır. (İbn Hacer, 1379: I/329). İbn Battâl, avretini görme tehlikesinden emin olunması halinde, ayakta idrar yapana yaklaşmanın, çömelerek yapandan da kötü bir ses ya da koku duymamak için uzaklaşmanın sünnet olduğu hükmünü çıkarmıştır. (Nevevî, 1392: III/167; Aynî, 1999: I/95; İbn Battâl, 2003: I/336; Aynî, t.y.: V/47). Munâvî her iki durumda da uzaklaşmak gerektiğini, çünkü Hz. Peygamber'in bunu zarureten yaptığını söylemiştir. (Munâvî, 1994: V/171). Kirmanî ise Huzeyfe'nin, onun korumalığını yaptığını “Allah seni insanlardan koruyacaktır.” mealindeki Maide 67 ayeti indikten sonra koruma görevinin sonlandırıldığını iddia etmektedir. (Aynî, t.y.: V/47). Aynî, Huzeyfe'nin siper edilmesini iki sebebe dayandırmaktadır: birincisi oradakilerin Rasûlullah'ın avretini görmesini engellemek, diğeri de Ka'be ile arasında perde olsun dıyedir. (Aynî, 1999: I/88).

e)Meskûn mahalle yakın yerde idrar yapmak caizdir. (Nevevî, 1392: III/167; Aynî, 1999: I/95; Aynî, t.y.: V/47).

f)İdrar sıkışık durumdaysa tutmak doğru değildir. (Aynî, 1999: I/95; Aynî, t.y.: V/47).

g)İdrar yapanın arkadaşından su istemesi caizdir. (Aynî, t.y.: V/44).

ı)Değer olarak altta olan birinin üstte olana hizmeti caizdir. (Aynî, t.y.: V/44).

i)İdrar yapanın arkadaşından kendisini örtmesi için yaklaşmasını istemesi caizdir. (Nevevî, 1392: III/167).

j)Elbise veya bedene az bir idrar bulaşması zarar vermez. Zira ayakta yapan biri az da olsa idrara maruz kalması kaçınılmazdır. (Aynî, t.y.: V/50).

k) Mest üzerine mesh etmenin cevazı. Rivayetin sadece, diğerine göre daha zayıf olan ravisi A'meş'in versiyonunda bulunan bu ayrıntı, bazıları tarafından mest üzerine meshin delili olarak değerlendirilmiştir. İbn Hacer, Buhârî'nin, A'meş'in teferrüd etmesi nedeniyle hadis bu bölümünü çıkarmış olabileceğini söylemektedir. (İbn Hacer, 1379: I/328). Aynî bu rivayetten hazerde de mest üzerine meshin caiz olduğu sonucunu çıkarır. (Nevevî, 1392: III/167; Aynî, 1999: I/95).

l)İdrar konusunda aşırı hassasiyet gereksizdir. Huzeyfe'nin maksadı, idrar konusunda bu kadar hassas olmanın sünnete aykırı olduğunu bildirmektir. O, bilerek ayakta yapmıştı. Ayakta yapan az da olsa sıçramaya maruz kalacağını bildiği halde Rasulullah bunu önemsememiş, Ebu Musanın yaptığı şekilde şişeye yapmakla mükellef kılmamıştı. (Nevevî, 1392: III/167).

Klasik dönem hadis âlimleri, Hz. Peygamber'in idrar yaparken tercih ettiği pozisyonları, özellikle ayakta idrar yapmasıyla ilgili rivayeti tam bir hukukî bilgi kaynağı olarak değerlendirmişler ve ondan pek çok fikhî sonuçlar elde etmeye çalışmışlardır. Onların bakış açısını en çok Hz. Aişe rivayeti şekillendirmiş, Hz. Peygamber'in tamamen çömelerek idrar yaptığı, ayakta yapmayı da arızî bir durum olarak tercih ettiği anlayışı hâkim olmuştur. Onların bu anlayışı tercih etmelerinde, ayakta idrarı Hz. Peygamber'in kerih gördüğünü ve yasakladığını ifade eden, zayıf ve hatta uydurma oldukları pek çok münekkit tarafından dile getirilen rivayetlerin etkili olduğu anlaşılmaktadır. Huzeyfe rivayeti konusunda deyim yerinde ise bu hadis yorumcuları tam bir beyin fırtınası gerçekleştirmişler. Gerek Hz. Peygamber'in niçin ayakta idrar yaptığı, çöplüğü niçin tercih ettiği, tercih ettiği bu çöplükle ilgili hak problemi ve bu faaliyetten çıkarılabilecek fikhî hükümler çok çeşitli veçhelerden ele alınmıştır. Bu yorumlar, Hz. Peygamber'in idrarı geldiği ve en yakın en müsait yeri tercih ederek gerçekleştirdiği bu sıradan davranışın, nasıl bir dini bilgi kaynağı olarak değerlendirildiğinin ve abartılı yorumlara sahne olduğunun bir örneğidir.

İdrar Pozisyonları ile İlgili Rivayetlerin Günümüze Yansımaları

Yukarıda ele aldığımız, hadis şârihlerinin ilgili rivayetler hakkındaki yorumlarına bakıldığında onların genel olarak ayakta idrar yapmada herhangi bir sakınca görmedikleri, bunu mekruh olarak değerlendirme eğiliminde olanların da genel olarak bu çömelerek idrar yapmanın cilde veya kıyafete sıçramasını önlemek gerektiği üzerinde durdukları görülecektir. Bu konuyla ilgili uydurma addedilebilecek rivayetler de dâhil olmak üzere hiçbir rivayette, ayakta idrar yapmanın sağlığa zararıyla ilgili bir ilişkilendirme söz konusu olmamıştır. Hatta tam tersine bazı rivayetlerde Arapların ayakta idrar yapmayı bir tedavi yöntemi olarak gördükleri nakledilmiştir.

Günümüz Türkiye'sinde ise ayakta idrar yapmak, bir kesim tarafından kesinlikle terk edilmesi gereken, İslam'ın günah saydığı bir davranış olarak gösterilmeye çalışılmış, ayrıca Hz. Peygamber'in bu konudaki sünnetinin çömelerek idrar yapmak şeklinde olduğu algısı

oluşturulmaya çalışılmıştır. Bu algıyı oluşturmaya çalışanların büyük çoğunluğunun, hadis ilimleri konusunda bilgili olmadığı anlaşılmaktadır. Onlar, Hz. Peygamber'in bir sünneti olarak algıladıkları bu davranış ile çağımız bilim dünyasının verilerini arasında uygunluk aramışlar, sonuçta bunun Hz. Peygamber'in çağları aşan bir mucizesi olduğu algısını kabul ettirmeye yönelmişlerdir. Onlara göre ayakta idrar yapmak kesinlikle sağlığa zararlıdır. Hadislerle bilim arasında uygunluk bulunduğu algısını yerleştirmeye çalışan ve bu algıya hazır olan iki grubun, bu konuda çalıştıkları görülmektedir. Birinci grupta yer alanlar ilgisiz de olsa çarpıtarak bilgi üretmeye, ikinci grupta bu bilgileri doğru kabul ederek yaymaya çalışmışlardır. Mesela bir ürolog olan ve bu konuda dini bilgiler de veren (Hatay, 2012). Ali Hatay isimli bir doktor, mesane iltihapları ve tümörlerinin nedenlerini saydığı bölümde, ayakta idrar yapmayı bir sebep olarak göstermezken (Hatay, A t.y.), prostat büyümesinden söz ettiği bölümde ayakta idrar yapıldığında mesanenin tam boşalmaması nedeniyle iltihap oluşabileceğini iddia etmiş ve çömelerek yapılması gerektiğini söylemiştir. (Hatay, t.y.) Yine, bir Özel hastanenin üroloji sevisinde çalışan bir doktorun "*Çare Erken Tanıda*" adı altında, prostat ve prostat kanseri hakkında verdiği bilgiler, Cihan Haber Ajansı tarafından servis edilmiş ve haber internet medyasında oldukça ilgi görmüştür. Göksu, prostat kanseri tedavisinde erken tanının önemi ve kimi prostat hastalarının çömelerek idrarlarını daha rahat yaptıkları konusundaki ifadeleri üzerinde durduktan sonra, sözü ayakta idrar yapıldığında mesanenin tam olarak boşalmadığı konusuna getirmiş ve sadece prostat hastalarının değil gençlerin de ayakta idrar yapmaktan sakınmalarını tavsiye etmiştir. (Hizmet, 2014; Yeni Asya 2014; Şanlıurfa, 2014) Bu haber, dini hassasiyeti bulunan bazı internet sayfalarında ayakta idrar yapmanın sağlığa verdiği zararın delili olarak ileri sürülmüştür.

Bu konuda dini bilgi vermeyi amaçlamış olanlar, yukarıda incelediğimiz bazı rivayetleri gerekçe göstererek ayakta idrar yapmanın elbiseye bulaşması ihtimali nedeniyle mekruh olduğunu ifade etmektedirler. (Yeniell ve Kayapınar 1987: I/51). İslâmî konulardaki sorulara cevap vermek amacıyla açılan bir internet sitesinde ayakta idrar yapmanın, yukarıda incelediğimiz bazı hadisler gerekçe gösterilerek mekruh olduğu ifade edilmiş, Opr. Dr. Ali Hatay'ın sözlerini referansla, çömelerek yapmanın idrar yolları ve mesane taşlarının oluşmasını önlediği gibi, prostat hastalığı olanlarda şikâyetlerin azalmasında da etkili olacağı söylenmiştir. (Sorularla İslamiyet, 2012)

Bir ilimizin akademisyen olan müftüsünün basına yaptığı bir açıklamada herhangi bir özrü olmayan birinin ayakta idrar yapmasının dinen mekruh olduğunu, bunun kabir azabına sebep olacağını, ayrıca çömelerek yapmanın sağlık açısından daha yararlı olduğunu ifade etmiştir. Bu açıklama da Cihan Haber Ajansı tarafından duyurulmuştur. (Haber3, 2012) Bu tür haberlerin belli bir ideolojik yapıya mensup yayın organlarınca servis edilmesi, onların bu konuda bir algı oluşturmak istemesiyle açıklanabileceğini düşünüyoruz.

Bu konuda oluşturulan algı bazen yanlış kararlar alınmasına da neden olabilmektedir. Örneğin, habere göre bir ilimizde, il müftüsünün ayakta idrar yapmanın dinen sakıncalı ve sağlığa zararlı olduğu şeklindeki açıklamasının ardından belediye başkanının bazı camilerdeki pisuarları söktürdüğü bildirilmiştir. (Baş, 2009). Yine, 3 Kasım 2014 tarihli bir habere göre İstanbul Sabiha Gökçen Havalimanı yönetimi havaalanı içinde bulunan tuvaletlere; "*Peygamber Efendimiz (Sallallahu Teala Aleyhi ve Sellem) buyuruyor. İdrar sıçramasından kaçının, çünkü kabir azabının çoğu idrar sıçramasından kaçınmayıp, elbiselerini kirletmelerinden meydana gelmektedir. Ayakta yapma! Mesanede taş oluşturma, İltihaba yol açma, Prostata kurban olma!*" şeklinde bir uyarı levhası astırmıştır. (Haber Sol, 2014)

Bunlar ve benzeri pek çok haberde görüldüğü üzere ayakta idrar yapmanın dinen yasak olduğunun ifade edilmesi yanında, çeşitli sağlık problemlerine yol açacağı vurgulanmaktadır. 8 Nisan 2013 tarihinde “*Ayakta İdrar Yapmanın Zararları*” başlığı altında verilen bir başka haberde kıyafete bulaşma durumu hariç, ayakta idrar yapmanın dinen sakıncası bulunmadığı ifade edilmiştir. Ancak bunun hem edebe, hem de sağlığa uygun olmadığı, ayrıca kıyafete veya bedene bulaşan idrarın kabir azabına neden olacağı hadislerle de ilgi kurularak anlatılarak, aslında kesinlikle sakıncalı olduğu ima edilmiştir. Bu bilgilerin ardından da ayakta idrarın yol açacağı sağlık sorunları şöyle sıralanmıştır: a)Mesane kanseri b)Mesane taşı c)Mesane iltihabı, dolaylı olarak da böbrek iltihabı d)Prostat büyümesi e)Bulaşıcı cinsel hastalıklar. (Haberim Van, 2013)

Tespit edebildiğimiz kadarıyla ayakta idrar yapmanın sağlık sorunlarına yol açacağı konusundaki iddiaların hiçbiri doğru değildir.

Ayakta idrar yapmak tıp uzmanlarına göre asla prostat büyümesine ya da prostat kanserine neden olmamaktadır. Üroloji doktoru Prof. Dr. Bedreddin Seçkin, 2013 yılında Antalya’da düzenlenen “*3’üncü Ulusal İşlevsel Üroloji ve Kadın Ürolojisi Kongresi*”nde, halk arasında ayakta idrar yapmanın prostat kanserine neden olacağı yönündeki inanın kesinlikle doğru olmadığını, önemli olanın idrarı geciktirmemek olduğunu söylemiştir. (Posta, 2013) Bir başka Üroloji doktoru Prof. Dr. Reşit Tokuç da; “Ayakta idrar yapmanın prostat oluşumuna var mıdır?” sorusuna hiçbir katkısının olmadığı cevabını vermiştir. (Tokuç, 2013)

Bir tıp Merkezinin internet sitesinde, mesane iltihabına yol açan üç etken sayılır: yeteri kadar sıvı tüketmemek, gebelik ve hijyene dikkat etmemek. (Galata Tıp, t.y.)

Mesane idrar kalmasının iltihaba yol açması bir kenara, aksine, mesane iltihabının mesane idrar kalmasına neden olduğu söylenmiştir. Mesane iltihabının ise mesane kasını çalıştıran sinirlerin hastalıkları, taş gibi nedenlerle idrar yolu tıkanması, sonda gibi araçların mesaneye sokulması gibi durumlardan kaynaklandığı açıklanmıştır. Bu durumlarda mesane kolay boşaltılamaz. Bu durumda mesane enfeksiyonu oluşabilir. (Mesane, 2016) Uzmanlara göre mesanede kalan idrar miktarı normalde 12 ml kadardır. (Üroloji t.y.) Bu miktar 50 ml’ye kadar normal, 100 ml kadarı araştırmayı gerektirir 200 ml’den fazlası patolojiktir. (Tftr, 2016)

Mesane taş oluşumunun ise anatomik anormallikler ve beslenme ile alakası olduğu söylenmektedir. (Önal, 2009: 41-42). Bu çerçevede mesane taşı oluşumuna onlarca sebep sayılmıştır. (Sağlık Ocağım 2015; Müslümanoğlu, t.y.) Ancak bunlar içinde ayakta idrar yapmak bulunmamaktadır.

Ayakta idrar yapmanın sağlık üzerindeki etkileri konusunda bulabildiğimiz tek bilimsel çalışma, hakemli bir akademik dergi olan PLoS ONE’da 22 Temmuz 2014’te yayımlanan bir araştırma makalesidir. Araştırma, Hollanda’daki Leiden Üniversitesi Tıp Merkezi Üroloji Bölümü’nde bir ekip tarafından yapılmıştır. Alt üriner sistem semptomları bulunan erkek hastalar ile sağlıklı erkeklerden oluşan denekler üzerinde kapsamlı meta-analiz ve sistematik inceleme yöntemiyle gerçekleştirilen çalışmada ekip, idrar dinamiklerini (ürodinamik) etkileyen üç temel faktörü; maksimum akış oranı, boşalma zamanını (idrar boşaltımı için geçen süre) ve boşalma-sonrası kalan hacmi (idrar torbasında kalan idrar miktarı) incelemeye almışlardır. Araştırmada, çömelerek ve ayakta idrar yapan sağlıklı erkekler arasında söz konusu değişkenler arasında en ufak bir farklılık tespit edilmemiştir. Yani çömelerek idrar yapmak ile ayakta yapmak arasında anlamlı bir fark bulunamamıştır. Alt üriner sistem semptomları bulunan erkek hastaların ise çömelerek yapmaları halinde ayaktakilere göre mesanelerinde sadece 25 mililitre daha az idrar kaldığını, görece olarak daha güçlü idrar akışı

olduğunu ve 0.62 saniye daha hızlı idrar akışı olduğunu göstermiştir. Buna göre prostat büyümesi olan hastalar için en iyi idrar pozisyonu çömelerek yapmaktır. (Jong v.d. 2014).

Netice itibarıyla, ayakta idrar yapmanın bir takım sağlık sorunlarına yol açacağı iddiası, bilim adamlarının tarafsız çalışmalarıyla elde edilen verilerle desteklenen bir iddia değildir.

Sonuç

Yukarıda incelediğimiz hadislerin isnadı en güçlü olanı Huzeyfe b. el-Yemân'dan nakledilen, Hz. Peygamber'in ayakta idrar yaptığını ifade eden rivayettir. Hz. Aişe'den nakledilen, Hz. Peygamber'in Kur'an'ın nazil olmaya başladığından beri hiçbir zaman ayakta idrar yapmadığını ifade eden rivayetin bazı versiyonlarının senetleri zayıf görünse de, onlara göre daha güçlü olan bir versiyonu bulunmaktadır. Dolayısıyla bu rivayetin zayıf sayılması mümkün görünmemektedir. Ancak rivayetin metnindeki "*Kur'an nazil olduğundan beri...*" ifadesi tarihi kayıtlara aykırı görünmektedir. Zira Hz. Aişe, Hz. Peygamber'in sadece Medine hayatını bilme imkânına sahiptir. Dolayısıyla bu ifadeyi, "*Medine Dönemi'nde ve evde bulunduğu sırada.*" kaydıyla doğru saymak mümkündür. Hz. Peygamber'in arazide çömelerek idrar yaptığı, ayakta idrar yapmayı hoş görmediği veya yasakladığı şeklindeki rivayetler ise isnad olarak son derece zayıftır. Kanaatimizce bu rivayetler, en çok fikhî tartışma ve ayrışmaların yaşandığı hicri ilk veya ikinci asır içinde, tartışmalara taraf olanlarca, ya bazı sahabe veya tabiîn sözleri ref' edilerek ya da doğrudan uydurulmuş olmalıdır.

Kimi klasik dönem yorumcuları, senet tenkidine ve metinlerin doğru anlaşılmasına önem vererek, ayakta idrar yapmanın Hz. Peygamber tarafından yasaklanmamış olduğuna vurgu yapmışlar, bunun dini açıdan sakıncasının bulunmadığını, ancak İslâm'ın temizlik esası gereği idrarın bedene ve kıyafete bulaşmaması için özen gösterilmesi gerektiğine işaret etmişlerdir. Kimileri de pek çok hadis yorumunda olduğu gibi bu rivayetleri de –özellikle Huzeyfe rivayetini- hukuk kaynağı olarak görerek pek çok hatalı yorumun yapılmasına, sıradan bir davranıştan tüm Müslümanların ibadet hayatını zorlaştıracak mekruhlar çıkarılmasına zemin hazırlamışlardır.

Günümüzde ise bazı yorumcular ayakta idrar yapmanın mekruh/tenzihen mekruh olduğuna; idrar sıçramasının kaçınılmaz olduğu gerekçesiyle kabir azabına neden olacağına vurgu yapmışlardır. Onların, Müslümanları ayakta idrar yapmaktan alıkoymak için en çok kullandıkları argüman ise bunun kesin olarak sağlığa zarar verdiği konusudur. Ne var ki, bu argümanların hiç biri onların iddia ettiği gibi bilim tarafından desteklenmemekte, hadislerdeki bilginin bilim tarafından kesinlikle desteklenmesi gerektiğini düşünen birkaç yorumcu ve doktorun iddialarından ibaret olarak kalmaktadır.

Sonuç olarak, güvenilir bulunan hadis metinlerine göre, Hz. Peygamber idrar yapma konusunda belirli bir pozisyon önermediği gibi, hem çömelerek hem de ayakta idrar yaptığı olmuştur. Bu konuda önemli olan, kıyafetin ve bedenin necaset olarak isimlendirilen idrardan uzak tutulmasıdır.

KAYNAKÇA

- Abdurrazzak b. Hemmâm (1403). *el-Musannef*. (Thk. Habiburrahman el-A'zamî). Beyrut: el-Mektebetu'l-İslami.
- Alâî, Ebû Said b. Halil (1986). *Camîu't-Tahtîl*, Beyrut: Âlemu'l-Kutub.
- Aynî, B. (t.y.). *Umdetü'l-Kârî Şerhu Sahîhi'l-Buhârî*. Beyrut: Dâru'l-İhyâi't-Türâsi'l-Arabî
- Aynî, B. (1999). *Şerhu Suneni Ebî Davud*. (thk. Ebu'lMunzir Halid b. İbrahim el-Mısrî). Riyad: Mektebetu'r-Ruşd.
- Azîmâbâdî, M. (1415). *Avnu'l-Ma'bûd Şerhu Suneni Ebî Davud*. Beyrut: Dâru'l-Kutubi'l-İlmiyye.
- Baş, H. (2009). <http://www.hurriyet.com.tr/ayakta-isemeye-ekonomik-kriz-freni-12266955> Erişim: 28.10.2016
- Beyhaki, A. (1994). *es-Sunenu'l-Kubra*, (thk, Muhammed Abdulkadir Atâ'). Mekke: Mektebetu Dâru Elbâz.
- Bezzâr (1405). *el-Musned*. Medîne: Mektebetu'l-Ulûm ve'l-Hikem.
- Buhârî, M. (1986) *Kitâbü'd-Duafâi's-Sağîr*. (thk. Mahmud İbrahim Zâyed). Beyrut.
- Buhârî, M. (1990). *es-Sahîh*. (thk. Mustafa Dîb el-Buğâ). Beyrut: Dâru İbn Kesîr.
- Buhârî, M. (t.y.) *et-Tarihu'l Kebîr*. (thk.: es-Seyyid Hâşim en-Nedvî), Beyrut: Dâru'l Fikr.
- Cûzecânî, İbrahim b. Y. (1405). *Ahvalu'r-Ricâl*. (thk, Subhî el-Bedrî es-Sâmîrâî). Beyrut: Muessesetu'r-Risâle.
- Dârekutnî, Ali b. O. (1985). *el-Ilelu'l-Vâride fî'l-Ehâdîsi'n-Nebeviyye*. (thk, Muhfuzurrahman Zeynullah). Riyâd.
- Darekutnî, Ali b. O. (1404). *Suâlâtu'l-Burkânî*. (thk, Dr. Abdurrahim Muhammed Ahmed el-Kaşkarî). Pakistan: Kutubhane Cemîlî
- Darekutnî, Ali b. O. (1966). *es-Sunen*. (thk, es-Seyyid Abdulah Haşim el-Yemânî el-Medenî). Beyrut: Dâru'l-Ma'rife.
- Dârimî (1407). *es-Sunen*. Beyrut. Dâru'l-Kutubi'l-Arabî.
- Ebû, A. (1998). *el-Musned*. Beyrut: Dâru'l-Ma'rife.
- Ebû, Y. (1984). *el-Musned*. Dîmaşk.
- Galata Tıp (t.y). <http://www.galatatip.com.tr/mesane-iltihabi-belirtileri.html> Erişim: 28.10.2016
- Haber3 (2012). <http://www.haber3.com/samsun-muftusu-ozturk-ayakta-idrar-yapmak-mekruh-1644191h.htm> Erişim: 28.10.2016
- Haberim Van (2013). <http://www.haberimvan.com/saglik/ayakta-idrar-yapmanin-zararlarinh1272.html> Erişim: 28.10.2016
- Haber Sol (2014). <http://haber.sol.org.tr/kent-gundemleri/ayakta-iseme-kabir-azabi-cekme-haberi-99529>
- Hâkim, en-Neysâbûrî (1990). *el-Mustedrek ale's-Sahîhayn*. Beyrut: Dâru'l-Kutubi'l-İlmiyye.

- Hatay, A. (t.y.) “Mesane Hastalıkları”. <http://www.dralihatay.com/mesane.htm> Erişim: 28.10.2016
- Hatay A (t.y.). “*Prostat Hastalıkları ve Prostat İltihabı*”. <http://www.dralihatay.com/prostat.htm>
- Hatay, A. (2012). *Tıbbî ve İslâmî Yönden İstibra* <http://www.dralihatay.com/islam/istibra1.htm> Erişim: 28.10.2016
- Hatîb el-Bağdâdî (t.y.). *Tarîhu Bağdâd*. Beyrut.
- Heysemî, Ali b. Ebi Bekr. (1412). *Mecmeu’z-Zevâid*. Daru’l-Fikr. Beyrut.
- Hizmet Günlük Siyasi Gazete (2014). “*Prostatta Erken Tanı Hayat Kurtarıyor*”. <http://www.hizmetgazetesi.com.tr/icerik.asp?Sayfa=HaberDetay&id=19098> Erişim: 28.10.2016
- Humeydî, A. (t.y.). *el-Musned*. Beyrut: Dâru’l-Kutubi’l-İlmiyye.
- Iclî, A. (1985). *Ma’rifetu’s-Sikât*. Medine.
- İbn Adîy, Abdullah, *el-Curcânî* (1988). *el-Kâmil fî Duafâir-Ricâl*. Beyrut: Dâru’l-Fikr.
- İbn Battâl, Ebu’l-Husyen (2003). *Şerhu Sahîhi’l-Buhârî*. (thk. Ebû Temîm Yasir b. İbrahim). Riyad: Mektebetu’r-Ruşd.
- İbn Ebî Şeybe (1409). *el-Musannef*. Riyad: Mektebetu’r-Ruşd.
- İbn, H. (1379). *Fethu’l-Bâri*. (thk.: M. F. Abdulbâkî-Muhyiddin el-Hatib). Beyrut: Dâru’l-Marife.
- İbn, H. (1984). *Tehzîbu’t-Tehzîb*. Beyrut: Dâru’l-Fikr.
- İbn, H.A. (1999). *el-Musned*. (thk, Şuayb el-Arnâvut). Beyrut: Muessesetu’r-Risâle.
- İbn, H. (1975). *Kitâbu’s-Sikât*. (thk., es-Seyyid Şerefuddin Ahmed). Beyrut: Dâru’l Fikr.
- İbn, H. (1993). *es-Sahih*. Beyrut: Muessesetu’r-Risâle.
- İbn, H., Muhammed b.İ. (1970). *es-Sahih*. (thk. Muhammed Mustafa el-A’zamî). Beyrut: el-Mektebetu’l-İslâmî
- İbn, E.H. (1952). *Kitâbul-Cerh ve’t-Ta’dil*. Beyrut: İhyâu’t-Turâs el-Arabî.
- İbn, K. (1972) *Te’vîlu Muhtelifi’l-Hadîs*. (thk. Muhammed Zehra en-Neccâr). Beyrut: Dâru’l-Ceyl.
- İbn Mâce, Muhammed b. Yezid (t.y.). *es-Sunen*. (thk. M. F. Abdulbaki). Beyrut: Dâru’l-Fikr.
- İbn R.İ. (1991). *el-Musned*. (thk. Abdulgafur b. Abdulhak el-Bellûşî) Medine: Mektebetu’l-Eyman.
- İbnu’l-Ca’d, A. (1990). *el-Musned*. (thk, Hudeyr A A). Beyrut: Muessesetu Nadir.
- İbnu’l-Cevzi. (1406). *ed-Duafa ve’l Metrûkîn*. (thk. Abdullah el-Kadî). Beyrut: Dâru’l-Kütübi’l İlmiyye.
- Jong Y., Pinckaers J.H.F.M, Brinck R.M., Nijeholt A.A.B.L, Dekkers O.M (2014), “Urinating Standing versus Sitting: Position Is of Influence in Men with Prostate Enlargement. A Systematic Review and Meta-Analysis”. *PLoS ONE*, Leiden.

- <http://dx.doi.org/10.1371/journal.pone.0101320>
<http://journals.plos.org/plosone/article?id=10.1371/journal.pone.0101320#abstract0> Erişim: 28.10.2016
- Mâlik b.E. (t.y.). *el-Muvatta'*. (Thk.: M. F. Abdalbâkî). Beyrut: Dâru İhyâi't-Turâsi'l-Arabî.
- Mesane Gen Tr (2016). <http://www.mesane.gen.tr/mesane-idrar-torbasi.html> Erişim: 28.10.2016
- Mizzî (1980). *et-Tehzîbu'l-Kemâl*. Beyrut: Muessesetu'r-Risâle.
- Mubarekfûrî, (t.y.). *Tuhfetu'l-Ahvezî bi Şerhi Câmii't-Tirmizî*. Beyrut: Dâru'l-İlmiyye.
- Munâvî, (1994). *Feyzu'l-Kadîr*, Beyrut: Daru'l-Kutubi'l-İlmiyye.
- Muslim. (t.y.). *es-Sahîh*. (Thk. M. F. Abdalbaki). Beyrut: Dâru İhyâi't-Turâsi'l-Arabî.
- Müslümanoğlu,AY.(t.y.). *Üriner sistem Taş Hastalığı*,
http://istanbulsaglik.gov.tr/w/sb/saggel/arsag/resim/ahmet_yaser.pdf Erişim: 28.10.2016
- Nesaî, A.b.Ş.(1986). *es-Sunen (el-Mucteba)*. (thk, Abdulfettah Ebu Gudde). Haleb: el-Mektebetu'l-Matbûâtu'l-İslâmiyye.
- Nevevî, E.Z.(1392). *Şerhu Sahihi Muslim*, Beyrut: Dâru İhyâi't-Turâsi'l-Arabî.
- Önal, B.(2009). “Çocuklarda Taş Hastalığı ve Tedavisi”. *Üriner Sistem Taş Hastalığı*. İstanbul: Doyuran Matbaası
- Posta (2013). <http://www.posta.com.tr/ayakta-isemek-prostat-yapmaz-haberi-197511> Erişim: 28.10.2016
- Sağlık Ocağım (2015). <http://www.saglikocagim.net/mesane-tas-nedir-mesane-tas-nasl/> Erişim: 28.10.2016
- Sorularla İslamiyet (2012) <https://sorularlaislamiyet.com/abdestten-once-taharet-almak-ve-oturarak-bevletmek-farz-mi-ayakta-idrar-yapmak-hakkinda-bilgi-veri-0> Erişim: 28.10.2016
- Suyûtî A. (1986). *Şerhu Suneni'n-Nesaî*. (thk, Abdulfettah Ebu Gudde). Haleb: Mektebetu'l-Matbûâti'l-İslâmiyye.
- Şanlıurfa Haber (2014). “*Prostat Hastaları Ayakta İdrar Yapmasın*”.
<http://www.sanliurfahaber.com.tr/opr-dr-goksu-prostat-hastalari-ayakta-idrar-yapmasin-219719h.html> Erişim: 28.10.2016
- Şeybânî, Amr b. ed-Dahhâk (1991). *El-Âhâd ve'l-Mesânî*. (thk. Faysal B, Ahmed C) Riyad.
- Taberânî. (1983). *el-Mu'cemu'l-Kebîr*. (thk. Hamdi b. Abdilmecîd), Musul: Mektebetu'l-Ulûm ve'l-Hikem.
- Taberânî, (1415). *el-Mu'cemu'l Evsat*. Kahire: Daru'l Haremeyn.
- Tahâvî, Ebû Ca'fer (1399). *Şerhu Maâni'l-Âsâr*. (thk. Muhammed Zehra en-Neccâr). Beyrut: Dâru'l-Kutubi'l-İlmiyye.
- Tayâlisi, Suleyman b. Davud (1999). *el-Musned*. (thk, Dr. Muhammed b. Abdulmuhsin et-Turkî). Dâru'l-Hecer.
- Tftr (2016). http://www.tftr.org.tr/tr/static/hasta_bolumu/norejenik_mesane Erişim: 28.10.2016

Tirmizî, Muhammed b. İsa (t.y.). es-Sunen. (Ahmed Muhammed Şakir). Beyrut: Dâru İhyâi't-Turâs el-Arabî.

Tokuç R (2013) <https://www.youtube.com/watch?v=XoYTi-JyDAs>

Üroloji (t.y.). <http://www.urolojihakkinda.com/prostat-bymesesi-1.html>

Yeni Asya (2014). “Uzmandan 'ayakta idrar yapmayın' uyarısı”. http://www.yeniasya.com.tr/aile-saglik/uzmandan-ayakta-idrar-yapmayin-uyarisi_306267

Yeni, N., Kayapınar, H. (1987). Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi. İstanbul: Şamil Yayıncılık., I, 51.

Zehebî, Ş.M. (1995). Mizânu'l İtidal fi Nakdi'r-Rical. Beyrut: Dâru'l Kutubi'l İlmiyye.

Zehebî, Ş.M. (t.y.) el-Muğnî fi'd-Duafâ', (Thk. Nûruddin İtr), b.y.

Zehebî, Ş.M. (1992) er-Ruvâtu's-Sikâtu'l-Mutekellem fihi. (thk, Muhammed İbrahim el-Mavsîlî). Beyrut: Dâru'l-Beşâiri'l-İslâmiyye.

Zehebî, Ş.M (1413). Siyeru A'lâmi'n-Nubelâ. Beyrut.

Zurkânî, Muhammed b. Abdalbâkî . (1411). Şerhu'z-Zurkânî Alâ Muvatta'i İmâm Mâlik. Beyrut: Dâru'l-Kutubi'l-İlmiyye.